

Розвиток просторових орієнтувань у дітей старшого дошкільного віку в природному довкіллі

Марина Бадіца¹ , Ксенія Дементьєва²

1. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

2. Комунальний заклад дошкільної освіти №101 комбінованого типу (ясла-садок) Криворізької міської ради (КЗДО КТ №101 КМР) м. Кривий Ріг, Україна

Анотація

У статті обґрунтовано можливості використання піших прогулянок на свіжому повітрі в розвитку просторових орієнтувань у старших дошкільників. Уточнено зміст понять «пізнавальна діяльність», «простір», «просторові уявлення», «просторова орієнтація» у філософському, психолого-педагогічному і методичному контекстах. Запропоновано авторське трактування сутнісного змісту поняття «розвиток просторових орієнтувань». У контексті діяльнісного підходу розкрито особливості розвитку просторових орієнтувань у дітей старшого дошкільного віку в процесі щоденних прогулянок. Доведено, що реалізацію освітніх завдань із дітьми спрямовано на розвиток довільності їх пізнавальних процесів, уміння оперувати чуттєвими уявленнями, враженнями та судженнями, співіснувати та самореалізовуватися в безпечному природному довкіллі. Зокрема, охарактеризовано види пізнавальної діяльності та межі їх реалізації, представлено різноманітність форм.

Порівняльна характеристика різних форм оздоровчої роботи з дітьми (прогулянки-походи, піший перехід, піші прогулянки тощо) розкриває вплив природного довкілля на всебічний розвиток шестирічної дитини, зокрема розвиток її просторових орієнтувань.

Сутність філософських концепцій природного (життєвого) простору дозволяє зрозуміти естетичний потенціал природи та психолого-педагогічні закономірності його освоєння дитиною. Проаналізовані наукові джерела представляють простір як середовище для оздоровлення та вдосконалення, зокрема поле власного самовизначення та відповідальності.

Особливу увагу приділено арсеналу педагогічних засобів при активній режисерській взаємодії, практиці використання природного довкілля, його інформативності для формування ключових компетентностей і наскрізних умінь у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: пізнавальна діяльність, просторова орієнтація, просторові орієнтування, природне довкілля, простір, просторові уявлення.

UDC 373.2:159.937.522]:502/504

DOI: 10.31652/3041-2439-2025-3-6

Development of spatial orientations in senior preschool children in the natural environment

Maryna Baditsa ¹ , Ksenia Dementieva ²

1. Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

2. Municipal Preschool Educational Institution № 101 of Combined Type (nursery-kindergarten) of Kryvyi Rih City Council, Kryvyi Rih, Ukraine

Abstract

The possibilities of using foot walks in a fresh air in the development of spatial orientations in senior preschool children were substantiated in the article. The content of the notions «cognitive activity», «space», «spatial imaginations», «spatial orientation» in philosophical, psychological-pedagogical and methodical contexts were specified. The author's interpretation of the essential content of the concept of «development of spatial orientations» was proposed. In the context of the activity approach, the essentials of the development of spatial orientations in senior preschool children in the process of daily walks were revealed. It was proved that the realization of educational tasks with children is aimed at developing of the randomness of their cognitive processes, the ability to operate with sensory imaginations, impressions and judgments, to coexist and self-realise in a safe natural environment. In particular, the kinds of cognitive activity and the boundaries of their realization were characterized, the diversity of forms was presented.

A comparative characteristic of various forms of health-improving work with children (walks-hikes, pedestrian crossing, walking strolls etc.) reveals the impact of the natural environment on the thorough development of a six-year-old child, in particular the development of their spatial orientations.

The essence of the philosophical concepts of natural (life) space allows us to understand the aesthetic potential of nature, the psychological and pedagogical regularities of its mastering by a child. The analysed scientific sources present space as an environment for healing and improvement, in particular the field of one's own self-determination and responsibility.

Special attention was paid to the arsenal of pedagogical means during active directorial interaction, the practice of using the natural environment, its informativity for the formation of key competencies and cross-cutting skills in senior preschool children.

Key words: cognitive activity, spatial orientation, spatial orientations, natural environment, space, spatial imaginations.

Постановка проблеми. Сучасна дошкільна освіта спрямована на розвиток компетентної особистості, здатної до самостійного вирішення проблем. Оскільки європейські тенденції організації освітнього процесу базуються на компетентнісній парадигмі, виникає необхідність пошуку нового міждисциплінарного процесу, що забезпечить самоорганізацію, розвиток особистості, змінить погляди дитини на мінливість світу і місце людини в ньому, доповнить світосприйняття дошкільника в процесі спілкування з природою, дозволить йому стати гнучким у процесі прийняття рішень.

Аналіз змісту Базового компоненту дошкільної освіти, державних програм дозволяє виокремити освітні напрями («Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина у природному довкіллі») розвитку дитини через призму діяльнісного підходу, де дитина виступає суб'єктом пізнавальної діяльності.

Таким чином, визначені пріоритети спрямовані:

- на охорону та зміцнення здоров'я дитини за допомогою природного довкілля;
 - формування працелюбної особистості; розвиток умінь міжособистісного спілкування; розвиток активності під час щоденних заходів;
 - розвиток довірливості всіх психічних й пізнавальних процесів, вміння оперувати чуттєвими уявленнями, враженнями та судженнями в процесі різноманітних видів діяльності з дітьми [5, с. 12].
- Різноманітність видів освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти реалізує такі пріоритетні завдання – свідомо обирати ігрові дії у природному довкіллі, враховуючи особливості погодних умов певної пори року, засвоювати рухові навички в різних

використовувати знання про безпечне поведіння в природі в різних життєвих ситуаціях, розвивати інтелект й обдарованість.

Ми вважаємо, що якість реалізації окреслених завдань залежить від задоволення потреб дитини, різноманітності підходів, форм і методів роботи з ними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема виховання дітей засобами природи розкрита в спадщині В. Сухомлинського, С. Русової. Теоретичні основи природничо-математичної освіти обґрунтовано в наукових працях Ю. Березної [6], Л. Березовської, О. Коваленко [6]. Низку досліджень присвячено вивченню історичних передумов облаштування пішохідно-прогулянкових просторів, особливостей їх проєктування (Г. Осиченко [9], О. Кондращенко [9; 10]). Просторово-часові уявлення як основу життєдіяльності та творчості дитини-дошкільника конкретизовано в працях Н. Голоти [4]. Авторка розкриває сучасні проблеми та специфіку відображення просторово-часових уявлень дітьми дошкільного віку в зображувальній діяльності. Систему формування просторових уявлень і орієнтувань досліджено В. Сторожевою [11]); засоби підвищення рухової активності у дітей старшого дошкільного віку в процесі проведення туристичних прогулянок проілюстровано Є. Дихал, С. Тітаренко. Зокрема, особливості та методику організації різних видів прогулянки в закладі дошкільної освіти розкрито Г. Беленькою [2], М. Машовець [2], Т. Нестеренко [7], З. Черкесовою [12].

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що проблематика дослідження була в колі зацікавлень педагогів, психологів, вихователів-практиків. Проте, залишаються малодослідженими зміст поняття «розвиток просторових орієнтувань у дошкільника» та

ситуаціях, долати природні перешкоди,

організаційно-методичні основи визначеного процесу в межах пішої прогулянки.

Мета дослідження: розкрити особливості розвитку у дітей шостого року життя просторових орієнтувань в природному довкіллі та проілюструвати орієнтовний зміст піших прогулянок.

Виклад основного матеріалу. Зміст державних програм розвитку дитини («Українське дошкілля», «Дитина», «Я у Світі») спрямований на формування особистісного досвіду в різних сферах життєдіяльності дитини, зокрема, природничо-математичній. Він розкриває особливості роботи з розвитку просторових орієнтувань у дошкільників, що передують доцифровому періоду їх математичної підготовки. Саме в цей період дитина ознайомлюється з просторовими напрямками в природному довкіллі, розміщенням предметів на папері, використовуючи певну термінологію.

На нашу думку, пізнавальна діяльність дитини – це організований процес засвоєння знань, умінь і навичок як набутого попереднього досвіду з допомогою дорослих чи самостійно, що має певну структуру.

Ми поділяємо пізнавальну діяльність на два різновиди: загальну та спеціальну. Загальна – охоплює всі види діяльності й спрямована на формування універсальних компетентностей, а саме: ефективно комунікувати, проявляти увагу та концентрацію в процесі виконання завдань (soft skills). Спеціальна – реалізується в межах однієї діяльності та спрямована на розвиток спеціальних компетентностей, які представлені вмінням обчислювати та володінням іноземною мовою (hard skills) [5, с. 9].

На думку психологів, прояв дитиною пізнавальної активності забезпечує

успішність пізнавальної діяльності. Джерелом розвитку пізнавальної активності є пізнавальна потреба, що задовольняється в межах природничо-математичної освіти.

Природничо-математична освіта дітей шостого року життя реалізується в спеціально організованих формах діяльності закладу дошкільної освіти та в повсякденному житті дитини на прогулянкових майданчиках закладу. Специфіка її залежить від індивідуальних особливостей дітей, рівня розвитку їх пізнавальних дій і створених умов.

Різноманітні форми оздоровчого туризму, зокрема прогулянку та активізацію рухового режиму дошкільника в процесі її організації досліджували Т. Осокіна, В. Поліщук. Вони стверджували про доцільність її організації з пізнавально-розвивальною метою. На необхідність урізноманітнення фізкультурних занять наголошують В. Овсянкін (заняття комплексного характеру), Г. Шалигіна (заняття-пішохідні прогулянки), В. Шишкіна (заняття-прогулянки за межі закладу дошкільної освіти) тощо [8].

За Г. Шалигіною, туристична прогулянка-похід чітко структурована. Вона має три елементи, серед яких домінуючою є перша частина прогулянки з привалами. Вчена стверджує, що розпочинати роботу доцільно з четвертого року життя. Підготовка та організація прогулянки – алгоритмізована, ідентична до організації пішого переходу за межі закладу дошкільної освіти (продумування маршруту, підготовка спортивного обладнання та матеріалу для ігор на свіжому повітрі, привал, повернення в заклад дошкільної освіти). Ми вважаємо, що природа як джерело розвитку дошкільника, його почуттєвої сфери забезпечує емоційно інтелектуальний розвиток дитини. Пізнавальна діяльність у природному довкіллі задовольняє потреби особистості, розвиває її пізнавально-інтелектуальні здібності. У свою чергу інтелектуальні почуття

оприявлюють ставлення дитини до власних думок і результатів власної діяльності. Почуття задоволення та радості (естетичні переживання) дитина відчуває в процесі спілкування з природою. Тривимірність природного довкілля, дії з предметами та природними об'єктами формують просторові уявлення у дитини шостого року життя та розвивають її естетично інтелектуальні почуття [5, с. 8-9].

У контексті нашого дослідження вважаємо за необхідне проаналізувати зміст понять «простір», «просторові уявлення» та «розвиток просторових орієнтувань».

На думку філософів, «простір» як форма об'єктивної реальності позначає межі руху (В. Петрушенко), що характеризується протяжністю, співіснуванням, координатією. Він спрямований на культурний розвиток дитини як результат освоєння нею природного довкілля. Оскільки культурний простір характеризується впорядкованістю, то природа як елемент культури впливає на форму сприйняття простору дитиною. «Просторові уявлення», на думку психологів (В. Зінченко, Г. Костюк), це уявлення про просторові властивості та відношення: величини, форми тощо. Ступінь узагальненості і схематизації просторового образу залежить від характеру просторових властивостей об'єктів та завдань діяльності, умінь людини відтворювати простір в зображувальних формах (схема, малюнок, символ тощо). За способом творення «просторові уявлення» відрізняються залежно від пізнавальної активності дитини. Відтак, якісний розвиток просторових уявлень є передумовою будь-якої діяльності [5, с. 11]. Такий підхід є співзвучним з концепцією «життєвого простору» німецького психолога К. Левіна. На його думку, «життєвий простір» – це

події, психологічний простір, у якому перебуває дитина і який на неї впливає.

На нашу думку, «розвиток просторових орієнтувань» під час піших прогулянок – це процес реалізації орієнтовно активних дій в природному довкіллі, що дозволяє дитині старшого дошкільного віку аналізувати навколишній простір, визначати своє місце поміж інших, розміщення предметів у просторі, величину (авторське визначення). Поведінка дитини зумовлена простором, що її оточує, де зовнішні та внутрішні стимули спрямовані на розвиток пізнання та інтелекту. В основі такої поведінки є рух. Ми підтримуємо думку науковців і методистів про те, що основною умовою розвитку умінь орієнтуватися в просторі є рух (рух на площині, зміна напрямку залежно від мети, планування способу руху тощо), який реалізується в межах пізнавальної діяльності. Зокрема, основу орієнтування становлять відчуття та сприймання. Відчуття «вимірюють» простір на основі руху, що є основою просторового бачення. Такі відчуття дозволяють людині орієнтуватися в природному довкіллі двома способами: подумки відносно відправної точки, одночасно уявляючи всі просторові відношення на місцевості, синтезуючи чуттєві й мисленнєві дії людини.

Задоволення потреб дитини в пізнавальній інформації за допомогою інтелектуальних відчуттів сприяє її самоствердженню в процесі прийняття вимог оточення щодо себе. Своєрідність організації спілкування дитини з природою виявляється в особливих формах освоєння дітьми природного буття через чуйне реагування на неї. Естетичний потенціал природи та психолого-педагогічні закономірності її освоєння спрямовані на глибоке змістовне розуміння дітьми старшого дошкільного віку власної цінності та інших форм життя в природі. Змістовна інформативність природи (звуки, пропорції, форми) ознайомлює дітей із закономірностями розвитку природних форм. Глибина та

естетичність освоєння природи залежить від накопичення дитиною досвіду сенсорної інформації в процесі емоційних переживань.

Арсенал педагогічних засобів пробуджує почуттєву сферу дитини. Активне режисерське втручання дорослого, що впливає на дії дитини, вимагає пошуку цікавих форм залучення її до різних видів діяльності в природному довіллі та створення завдань нового змісту [5, с. 14].

Так, у процесі спеціально організованих форм освітньої діяльності дитина старшого дошкільного віку встановлює належність предмета, лінії або площини (наприклад: стілець на підлозі, літак в небі, колобок котиться по доріжці (де доріжка – це лінія, колобок – об’єкт переміщення). Зокрема, діти старшого дошкільного віку зображають сюжет у двоплановому та триплановому форматі.

Розташування предметів за лінією дозволяє дітям познайомитися з різними видами ліній (прямі, ламані, хвилясті тощо), їх напрямком (на прямій – порядковий номер предмета як точка відліку; замкнена лінія на площині як геометрична фігура); комплексно опановувати тему орієнтації в просторі з геометрією.

Вправлення дітей у вмінні орієнтуватися відносно інших дозволяє розвинути у них розуміння, що може побачити інша людина, як розвинути комунікативні навички та власну морально-етичну сферу. Також розвиток умінь бачити предмет в різних положеннях (проекціях), читати схему та карту забезпечує розуміння позиції іншої людини, формує емпатійні навички у дітей шостого року життя.

Спостерігаючи за предметами з різних положень, дитина шостого року життя знайомиться з можливостями різноманітного сприймання предметів; у неї

розвивається здатність усвідомити, що одну інформацію люди можуть сприймати по-різному. Таке бачення формує гнучкість мисленнєвих процесів, здатність не лише створити образ, а й перетворити його відповідно до окресленого завдання. Якщо в молодшому віці дитині треба доторкнутися до предмета, щоб визначити його місцезнаходження, то в середньому дошкільному віці рух замінюється поворотом тулуба, а в старшому – від вказівного руху в певному напрямку, рухом голови до зорової оцінки просторового розташування предметів [5, с. 16].

Систематична стимуляція та активізація чуттєвих аналізаторів, активні форми пізнання природи, варіативність оцінювальних творчих завдань відповідно до пори року та природних явищ збагачують пізнавальну сферу дитини старшого дошкільного віку. Формуючи простір власної відповідальності як здатності приймати рішення щодо власної поведінки, дитина визначає алгоритм власних дій як показника компетентності та готовності дитини старшого дошкільного віку до школи.

Під час щоденних прогулянок дитина шостого року життя визначає місце розташування предмета, характеризує його, упорядковує предмети за просторовим розташуванням (найближче, далі, найдалше тощо), виконує зорові та слухові диктанти. Зокрема, розвиває вміння визначати місце розташування предмета, орієнтуючись у просторі закладу дошкільної освіти (фізкультурному, ігровому, природному, комунікаційно-соціальному, емоційно-інтелектуальному, інтелектуально-пізнавальному тощо) [3; 5]. Відтак, дитина передшкільного віку засвоює механізм власного орієнтування в просторі, на площині, лінії.

Зокрема, на думку вчених (Г. Беленька, М. Машовець), корисним для інтелектуального розвитку дітей стане пошуково-дослідницька діяльність (пошук скарбу за схемою, логістичні маршрути території закладу, в процесі яких

діти досліджують напрямок вітру тощо), організація вимірювальної діяльності засобами народної математики [2]. Наприклад, вимірювання доріжки або грядки кроками.

Якщо проаналізувати зміст роботи з дітьми, можна побачити, що в дитини спочатку формується уміння орієнтуватися відносно власного тіла, а потім відносно інших предметів і об'єктів. Наприклад, під час театралізованої вистави або малювання за мотивами казки «Пан Коцький» [5, с. 15].

З метою визначення дитиною розташування предмета або об'єкта довкілля будуть корисними різні маршрути: в природному довкіллі, приміщенні або на паперовій площині. Покажемо це на прикладі проведення **пішої прогулянки до дерева – груші**.

Мета: Продовжити знайомство з природою рідного краю, деревом – грушею. Закріпити назви дерев, рослин, які ростуть неподалік, птахів, які зустрінуться на шляху до груші. Вправлятися в метанні на дальність. Виховувати любов до рідного краю.

Матеріал: відерця, банки, кошки, загадки, вірші, прислів'я.

Для зацікавлення дітей і створення позитивної мотивації для пішої прогулянки до ближнього оточення ділянки вихователь розповідає про дерево-грушу, якому 360 років. Щоб краще пізнати природу рідного краю, пропонує дітям вирушити у подорож. Потім знайомить дітей з метою подорожі, схемою маршруту, обговорює, що треба взяти з собою. Зокрема, згадує правила поведінки в природному довкіллі: «Не ламай гілок», «Не вбивай комах», «Не топчи траву». Після ознайомлення з правилами діти вирушають до дерева – груші.

Перед початком подорожі вихователь формулює завдання для дітей: зверніть увагу на дерева, що ростуть обабіч прогулянкового майданчика, та птахів, які зустрінуться під час подорожі. Після того, як діти старшої групи підійшли до дерева, їм читають вірш О. Пархоменко «Не руш мене». За змістом художнього твору дошкільники визначають назву дерева (груша). Вихователь пропонує дітям згадати, як називали дерево в давнину (гнилиця), визначити характерні особливості груші (висока, стовбур – товстий, груш – багато, вони їстівні), правила поведінки з нею.

Для розвитку спостережливості, почуттєвої сфери дітей старшого дошкільного віку вихователь пропонує їм помилуватися природою рідного краю та пограти в дидактичну гру «З якого дерева листочок». Для розвитку в дошкільнят умінь аналізувати, класифікувати, розмірковувати пропонують їм відгадати загадки про дерева та знайти їх за характерними ознаками (дуб, верба, тополя, каштан).

Важливим для оздоровлення дітей є виконання вправ спортивного характеру, а саме:

1. «Хто сильніший» – викласти з мотузки коло, утворити пари для змагання (хто кого швидше виштовхне із утвореного кола).

2. «Цілься краще» – метання камінців у кошик.

3. «Хто далі кине» – метання камінців на дальність.

4. «Хто перший» – біг з перешкодами через камінці.

Сприятиме оздоровленню дітей і проведення рухливої гри «Карасі і щука» (біг).

Після цього діти з вихователем і помічником вихователя повертаються до закладу дошкільної освіти за тим самим маршрутом. Останній етап – підбиття підсумків подорожі та аналіз виконаних дітьми завдань. Схему-маршрут пішої прогулянки до дерева – груші представлено на рис. 1.

Рис. 1. Схема-маршрут пішої прогулянки до дерева – груші.

Система організації піших прогулянок передбачає реалізацію принципу наступності: від прогулянок на території закладу дошкільної освіти до прогулянок за його межами. Прикладом прогулянки за межами освітнього закладу слугуватиме піша прогулянка до річки «Саксагань».

Мета: Закріпити знання дітей про назву дерев, кущів, пташок, земноводних тварин, їх спосіб життя. Розширити знання дітей про рідний край. Познакомити дітей з легендою про річку «Саксагань». Розвивати вміння відгадувати загадки та розповідати вірші. Удосконалювати вміння дошкільників орієнтуватися в просторі, метати на дальність, стрибати на обох ногах з просуванням вперед, підлізати під гілочки, визначаючи місцезнаходження предметів і об'єктів у просторі, відстань до них. Розвивати вміння дбайливо ставитися до природного довкілля. Виховувати любов до Батьківщини.

Вихователь створює ігрову ситуацію: ми – туристи. Пригадує разом з дітьми правила туриста. Пропонує дітям здійснити подорож до річки Саксагань, долаючи перешкоди. Діти долають перешкоди, виконуючи такі вправи: «Перейди через струмок» (ходьба по колоді); «Пройди через ліс» (підлізання під мотузкою);

«Перестрибни болото» (стрибки з купинки на купинку).

Для ознайомлення дітей з рідним краєм, формування їх світогляду, розвитку почуттєвої сфери вихователь розповідає легенду про річку «Саксагань», спонукаючи дітей до власних висловлювань («Чим мені подобається річка?»). Для ознайомлення з мешканцями річки вихователь загадує загадки (рак, риба, равлик, жаба), закріплює знання дітей про тварин («Де живуть?», «Що їдять?»). Діти складають розповідь про мешканців річки. Для активізації інтелектуальної сфери дітей старшого дошкільного віку педагог ставить проблемне запитання: «Чому не дозволяють ловити рибу, коли іде нерест?» (Тому, що так може загинути вся риба).

Наступний етап – милування природою рідного краю. Дітям запропоновано охарактеризувати природне довкілля (дерева, кущі). Залучено читання вірша Платона Воронька «Липка». Бесіда за його змістом: «Діти, про що цей вірш? Яку користь приносять дерева? Як їх треба охороняти? Хто живе на деревах? Яких ви знаєте пташок? Як треба їх оберігати та доглядати? Тепер давайте разом послухаємо пташиний спів».

Після цього дітям пропонують виконати спортивні вправи: метання камінців вдалечінь

правою і лівою рукою (5-6 разів); спортивна естафета (стрибки на обох ногах з просуванням вперед (одночасно діють 2 команди)); «Змагання силачів» (виштовхування з кола діаметром 1 метр один одного); рухлива гра «Перестрибни предмет» (перестрибують через купку піску

з перенесенням предмета на відстань 15 метрів). Для врегулювання дихання дітей доцільно чергувати активні ігри з малорухливими: «Вудочка», «Знайди і промовчи». Схему-макет пішої прогулянки до річки «Саксагань» показано на рис. 2.

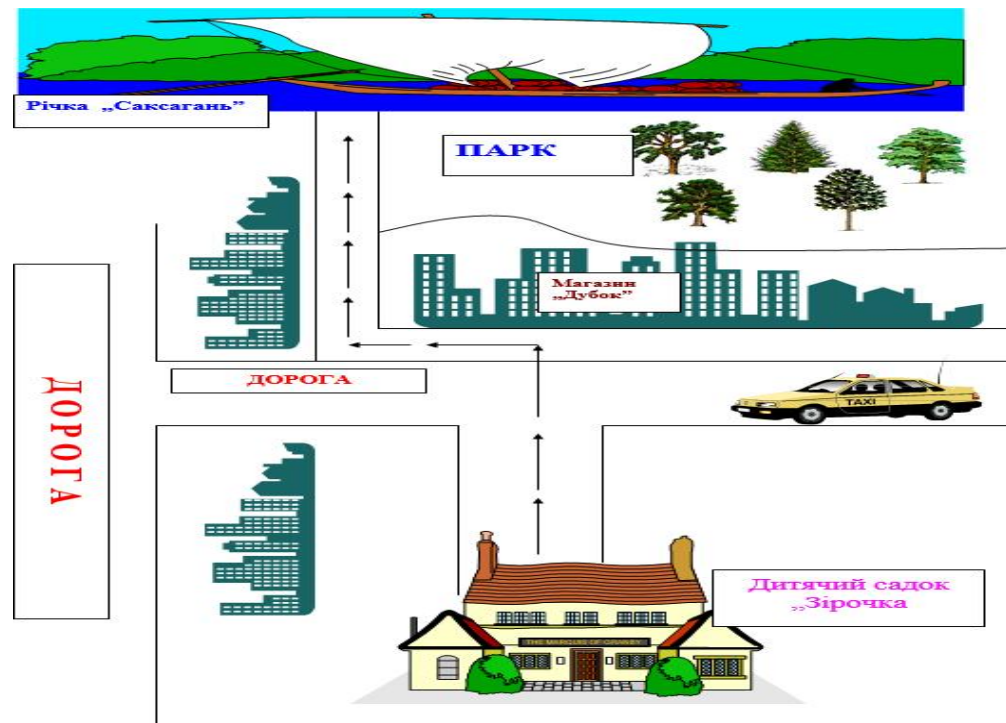

Рис. 2. Схема-макет пішої прогулянки до річки «Саксагань».

У процесі ознайомлення з природним довкіллям навколо річки Саксагань діти шостого року життя визначають місце розташування предмета, напрямок, відстань, використовуючи у власному мовленні прийменники й прислівники («на», «в», «під», «над», «позаду», «попереду», «за», «навпроти», «поміж», «ззовні», «посередині», «між», «навколо», «до», «по», «крізь», «вздовж», «впоперек»). У процесі виконання різноманітних ігрових завдань дошкільники вправляються у вмінні ставити запитання та відповідати на них: «Куди?» («туди», «вперед», «праворуч», «назад», «вгору», «ззовні» тощо); «Звідки?»

(«звідти», «попереду», «позаду», «зверху», «здалека», «звідусіль» тощо); «Де?» («вгорі», «внизу», «звідусіль», «праворуч», «ліворуч» тощо). Зокрема, встановлювати місце розташування предметів або об'єктів відносно інших: «праворуч», «ліворуч», «попереду», «позаду», «вище», «нижче», «над», «під» тощо, що забезпечує збагачення активного словника дітей лексичними одиницями з просторовим значенням.

Саме збереження принципу систематичності та послідовності при міждисциплінарному синтезі видів діяльності в

процесі пізнавальної і рухової активності сприяє розвитку просторових орієнтувань, формуванню здоров'язбережувальної компетентності в дітей шостого року життя.

Висновки. Отже, сформованість просторових орієнтувань як основи просторових уявлень, зорово-просторової координації, просторово-проективного мислення, а значить і конструктивного, забезпечує формування життєвокомпетентної особистості.

Представлений зміст піших прогулянок дозволяє індивідуалізувати освітній процес за рахунок варіативності структури прогулянки, забезпечити загальне оздоровлення та особистісний розвиток дітей старшого дошкільного віку. Проте, залишається малодослідженим питання наступності між дошкільною і початковою ланками освіти в організації віртуальних піших прогулянок як в межах спеціально організованої освітньої діяльності, так і в повсякденному житті дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: нова редакція / О. М. Байер та ін.; наук. кер. Т. О. Піроженко. 2021. URL: <https://surl.li/ncowoe> (дата звернення: 22.03. 2025).
2. Беленька Г. В., Машовець М. А. Прогулянка – час яскравих вражень, активності й пізнання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 6. С. 52-60. URL: <https://surl.li/xgixec> (дата звернення: 15.04.2024).
3. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / за заг. ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець, 2022. 216 с.
4. Голота Н. М. Довкілля як засіб пізнання дитиною дошкільного віку простору та часу. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Теорія і практика навчання та виховання*. Київ, 2018. № 29. С. 45-51. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24668> (дата звернення: 13.03.2025).
5. Дементьєва К. Ю. Розвиток просторових орієнтувань старших дошкільників у процесі організації піших прогулянок: кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2023. 73 с. URL: <https://surl.li/hdbnfj> (дата звернення: 01.02.2025).
6. Коваленко О. В., Березна Ю. В. Теоретичні основи формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 37. С. 342-344. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/37.69>.
7. Нестеренко Т. В. Організація прогулянок у дошкільному закладі: цікаво та безпечно. *Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації*. Кривий Ріг, 2019. Вип. 8. Ч. 2. С. 85-91.
8. Оздоровчий туризм як засіб покращення здоров'я та рухової активності дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/2.-Turyzm.pdf> (дата звернення: 04.04.2024).
9. Осиченко Г. О. Історичні передумови формування і розвитку пішохідно-прогулянкових просторів міста. *Містобудування та територіальне планування*. Київ, 2015. Вип. 58. С. 372-379. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2015_58_52 (дата звернення: 14.05.2024).

10. Осиченко Г. О., Кондращенко О. В. Особливості проектування пішохідно-прогулянкових просторів. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2017. Вип. 47. С. 319-326. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2017_47_42 (дата звернення: 14.05.2024).
11. Сторожева В. В. Формування у дошкільників просторових уявлень. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9675/1/26.pdf> (дата звернення: 12.04.2024).
12. Черкесова З. А. Організація та проведення прогулянки в ДНЗ. *Дитячий садок*. 2014. № 4. С. 16-23.

References

1. Baier, O. M. & Pirozhenko, T. O. (Ed.). (2021). *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity: nova redaktsiia* [Basic component of preschool education: new edition]. Retrieved from: <https://surl.li/ncowoe> [in Ukrainian].
2. Bielenka, H. V. & Mashovets, M. A. (2018). Prohulianka – chas yaskravykh vrazhen, aktyvnosti i piznannia [A walk – a time of bright impressions, activity, and cognition]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu – Preschool teacher-methodologist*, 6, 52-60. Retrieved from: <https://surl.li/xgixec> [in Ukrainian].
3. Bilan, O. I. (Ed.). (2022). *Prohrama rozvytku dytyny doshkilnoho viku «Ukrainske doshkillia»* [Child development program of preschool age Ukrainian Preschool]. Ternopil: Mandrivets. [in Ukrainian].
4. Holota, N. M. (2018). Dovkillia yak zasib piznannia dytynoiu doshkilnoho viku prostoru ta chasu [The environment as a means of preschool children's spatial and temporal cognition]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Dragomanova. Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia – Scientific journal of the M. P. Dragomanov National Polytechnic University. Theory and practice of teaching and upbringing*, 29, 45-51. Retrieved from: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/24668> [in Ukrainian].
5. Dementieva, K. Yu. (2023). *Rozvytok prostorovykh oriientuvan starshykh doshkilnykiv u protsesi orhanizatsii pishykh prohuliatok: kvalifikatsiina robota* [Development of spatial orientation of older preschoolers during walking tours: qualification paper]. Kryvyi Rih. Retrieved from: <https://surl.li/hdbnfj> [in Ukrainian].
6. Kovalenko, O. V. & Berezna, Yu. V. (2021). Teoretychni osnovy formuvannia prostorovykh uiavlen u ditei doshkilnoho viku [Theoretical foundations of the formation of spatial concepts in preschool children]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 37, 342-344. Retrieved from: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/37.69> [in Ukrainian].
7. Nesterenko, T. V. (2019). Orhanizatsiia prohuliatok u doshkilnomu zakladi: tsikavo ta bezpechno [Organization of walks in a preschool institution: Interesting and safe]. *Doshkilna osvita: problemy, poshuky, innovatsii – Preschool education: problems, searches, innovations*, 8, Part 2, 85-91. [in Ukrainian].
8. *Ozdorovchyi turyzm yak zasib pokrashchennia zdorovia ta rukovoi aktyvnosti ditei starshoho doshkilnoho viku* [Health tourism as a means of improving the health and physical activity of older preschool children]. Retrieved from: <https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/2.-Turyzm.pdf> [in Ukrainian].
9. Osychenko, H. O. (2015). Istorychni peredumovy formuvannia i rozvytku pishokhidno-prohuliankovykh prostoriv mista [Historical prerequisites for the formation and development of pedestrian-walking spaces in the city]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia – Urban planning*

- and spatial planning*, 58, 372-379. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2015_58_52 [in Ukrainian].
10. Osychenko, H. O. & Kondrashchenko, O. V. (2017). Osoblyvosti proektuvannia pishokhidno-prohuliankovykh prostoriv [Features of pedestrian-walking space design]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia – Modern problems of architecture and urban planning*, 47, 319-326. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2017_47_42 [in Ukrainian].
 11. Storozheva, V. V. *Formuvannia u doshkilnykiv prostorovykh uiavlen* [Formation of spatial concepts in preschoolers]. Retrieved from: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9675/1/26.pdf> [in Ukrainian].
 12. Cherkesova, Z. A. (2014). Orhanizatsiia ta provedennia prohulianky v DNZ [Organization and implementation of a walk in preschool]. *Dytiachyi sadok – Kindergarten*, 4, 16-23. [in Ukrainian].

*Статтю надіслано до редколегії 02.03.2025 р.
Статтю рекомендовано до друку 24.04.2025 р.
Статтю опубліковано 18.08. 2025 р.*

Про авторів

Марина Бадіца

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри дошкільної освіти,
Вінницький державний педагогічний
університет
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID iD: 0000-0002-9487-3325
baditsamarina@gmail.com

Ксенія Дементьєва

вихователь,
Комунальний заклад дошкільної освіти №101
комбінованого типу (ясла-садок) Криворізької
міської ради (КЗДО КТ №101 КМР)
м. Кривий Ріг, Україна
kseniadementeva16@gmail.com

About the Authors

Maryna Baditsa,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor of Department of Preschool
Education,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical
University, Vinnytsia, Ukraine,
ORCID iD: 0000-0002-9487-3325
baditsamarina@gmail.com

Ksenia Dementieva,

educator,
Municipal Preschool Educational Institution № 101 of
Combined Type
(nursery-kindergarten) of Kryvyi Rih City Council,
Kryvyi Rih, Ukraine
kseniadementeva16@gmail.com